

Journal of Analytic Divinity
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jad>
E-ISSN: 2602-3792
8/1 (2024), 98-120.

İntihar ve Din: İntiharın Önlemede Dinin Etkisi
Suicide and Religion: The Effect of Religion on Suicide Prevention

Kemaleddin Taş

Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı
Prof. Suleyman Demirel University, Faculty of Divinity, Department of Sociology
of Religion, Isparta/Türkiye
E-posta: kemaleddintas@sdu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-8759-5147

Uğur Korkmaz

Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
PhD. (Cand). Suleyman Demirel University, Institute of Social Sciences,
Department of Philosophy and Religious Sciences, Isparta/Türkiye
E-posta: u.korkmaz@msn.com
ORCID ID: 0000-0003-3204-9709

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Date Received: 30 Nisan/April 2024
Kabul Tarihi / Date Accepted: 21 Mayıs/May 2024
Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran/June 2024
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Yaz/Summer
DOI: 10.46595/jad.1476432

Cite as / Atıf: Taş, Kemaleddin-Korkmaz, Uğur. "İntihar ve Din: İntiharın Önlemede Dinin Etkisi". *Journal of Analytic Divinity*, 8/1, 2024, 98-120.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Kemaleddin Taş-Uğur Korkmaz)

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Yazar Katkıları / Author Contributions: Kemaleddin Taş % 50-Uğur Korkmaz % 50

Web: <http://dergipark.org.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Öz

Din, başlangıcı insanlık kadar eskiye dayanan, tarihin her döneminde birey ve toplum hayatını derinden etkileyen ana faktörlerden birisi olmuştur. Bu nedenle, tarihsel süreçte dinsiz bir topluma rastlanmamıştır. İntihar, bireyin kendisi tarafından gerçekleştirilen, olumlu veya olumsuz bir eylemin doğrudan ya da dolaylı sonucunda yaşanan ölüm olayıdır. İntihar, gerçekleşme şekli bakımından bireysel bir eylem olarak görülse de kişiyi bu eyleme yönelten sebep ve neden olduğu sonuçlar bakımından toplumsal bir olgudur. İntiharın toplumsal bir olgu olması, onu sosyolojik boyutlarıyla değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Dinin toplumsal yapı üzerindeki düzenleyici, birleştirici ve koruyucu işlevi çoğu zaman aynı etkiyi intihar üzerinde de göstermektedir. Bu makale, intihar ve din ilişkisini toplumsal zeminde açıklamayı ve bireyin intihar eylemi karşısında dinin koruyucu bir işlevinin olup olmadığını tartışmayı amaçlamaktadır. Araştırmada kullanılan veriler dokümantasyon metodu ile elde edilmiştir. Bu bağlamda, makalenin konusunu intiharın tarihsel süreçteki anlamsal değişimi; Durkheim'ın intihar tipolojisi çerçevesinde toplumsal boyutu; Yahudilik, Hristiyanlık, İslamiyet açısından dini boyutu; intiharın önlenebilirliği üzerinde etki boyutu oluşturmaktadır. Elde edilen verilere göre, din ve dindarlığın bireyi intihara karşı koruyucu ve önleyici bir tampon olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bireyin dindarlık düzeyi ile intihara eğilim arasında ters yönlü bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Dindarlık düzeyi arttıkça intihara eğilim azalırken; dindarlık düzeyi azaldıkça intihara eğilim artabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, İntihar, Din, Toplum, Hayat.

Abstract

Religion has been one of the main factors deeply affecting the life of individuals and society in every period of history, the beginning of which is as old as humanity. Suicide, is a death event that occurs as a direct or indirect result of a positive or negative action taken by the individual himself. Although suicide is seen as an individual action in terms of the way it occurs, it is a social phenomenon in terms of the reason that leads the person to this action and the consequences it causes. The fact that suicide is a social phenomenon makes it necessary to evaluate it from its sociological dimensions. The regulatory, unifying and protective function of religion on the social structure often has the same effect on suicide. This article, aims to explain the relationship between suicide and religion on a social basis and to discuss whether religion has a protective function against the individual's act of suicide. The data used in the research was obtained by the documentation method. In this context, the subject of the article is the semantic change of suicide in the historical process; the social dimension within the framework of Durkheim's suicide typology; religious dimension in terms of Judaism, Christianity and Islam; it creates an impact on the preventability of suicide. According to the data obtained, it appears that religion and religiosity are a protective and preventive buffer for the individual against suicide. Therefore, it is possible to talk about a negative relationship between the individual's level of religiosity and suicidal tendencies. As the level of religiosity increases the tendency to commit suicide decreases; as the level of religiosity decreases the tendency to commit suicide may increase.

Keywords: Sociology, Suicide, Religion, Society, Life.

Giriş

Ölüm, canlı olmanın kaçınılmaz sonudur ve bu gerçeklik karşısında birey son derece güçsüz, çaresiz ve savunmasızdır.¹ Sosyal bir varlık olan insan için ölümün sayısız pek çok şekli bulunmaktadır ve intihar bunlardan yalnızca birisidir. Dinsel açıdan hayat, Tanrı tarafından insanlara sunulan yüce bir değerdir. Bireyin görev ve sorumluluğu, ona emanet verilen canı iç ve dış zararlı etkenlere karşı muhafaza ederek yaşamını sürdürmektir. Dolayısıyla bireyin ölüm anının gelişini, hiçbir sebeple hızlandırmadan, onu mutlak bir sorumluluk anlayışıyla ve onurlu bir duruşla beklemesi gerekmektedir.²

Bireyin intiharı sonucunda yaşanan ölümün doğal ölüm nedenlerinden farklı bir anlam içerdiği aşikârdır. Bu nedenle, intiharın neden olduğu sonuçlar açısından yalnızca bireyi değil; onun ailesi ve yakın çevresi başta olmak üzere içinde yaşadığı toplumsal yapıyı da büyük ölçüde etkilediği görülmektedir.³ İntiharın hangi toplumsal koşullarda ve nasıl bir süreçte gerçekleştiğinin, neden(ler)inin neler olduğunun tespiti son derece önemlidir. Çünkü intihar eylemini bir süreç şeklinde ele almak konu üzerinde doğru analizlerin yapılmasını kolaylaştırır. İntihar amacında olan birey, yaşamla ölüm, yaşanan topluma uyumla uyumsuzluk arasında çok ince bir çizgidedir. Bireyin ölüm düşüncesi nedeniyle intihara yöneliyor oluşu, aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun değerler dünyasından bir kopuşu, bir kaçışı simgeler. Bunun için intiharı bireyin kişilik özelliklerinden ve içinde yaşadığı toplumdan bağımsız ele alıp anlamaya ve açıklamaya çalışmak neredeyse imkânsızdır.⁴

Bazı toplumlarda intihara karşı katı ve olumsuz bir tutumdan söz etmek mümkünken diğer bir takım toplumlarda ise intihara pozitif bir anlam yüklendiği söylenebilir.⁵ Nitekim tarihsel sürece bakıldığında intiharın, Antik Yunan ve Roma dönemlerinde onursal bir eylem; Orta Çağ'da günah ve masumiyetin temsili bir eylem; Aydınlanma dönemi Avrupası'nda yasaya uygunluk/aykırılık eylemi; 19. yüzyıl Batı merkezli toplumlarda psikopatoloji ve ruhsal hastalık eylemi; 20. yüzyılda ve 21. yüzyıl başlarında zihinsel veya ruhsal hastalığa bağlı üzücü bir toplumsal eylem kapsamında tartışıldığı görülmektedir.⁶ Anlaşılacağı üzere tarihsel süreçte intihara farklı anlamlar yüklenilmesi, onun yalnızca ruh sağlığı uzmanlarının veya psikologların bir inceleme alanı olmadığını, başta sosyoloji olmak üzere pek çok sosyal bilim disiplininin de araştırma alanına girdiğini göstermektedir. Bu bağlamda intihar; sosyal, ekonomik, kültürel, dini vb. yönleri bulunan

¹ David Cook, *Filozoflar ve İnanç*, çev. Leyla Güleç (İstanbul: Haberci Yayınları, 2004), 91.

² Austin Flannery, "Ötanazi Üzerine Beyanname", çev. Osman Taştan, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43/2 (2002), 412.

³ Kâmil Alptekin- Veli Duyan, *İntihar ve İntihar Girişimi: Kavramlar, Yayınlık, Müdahale, Önleme ve Öyküler* (İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2014), 9.

⁴ Neslihan Şen, "Batı Düşünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası", *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi* 11 (2008), 192.

⁵ Jean L. R. D'Alembert, *Felsefenin Öğeleri ya da İnsan Bilgilerinin İlkeleri Üzerine Deneme*, çev. Hüseyin Köse (Ankara: Öteki Yayınevi, 2000), 92.

⁶ Ian Marsh, *İntihar: Foucault, Tarih ve Hakikat*, çev. Yonca A. Dalar (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017), 19-33.

toplumsal bir olgudur ve onun bilimsel olarak ele alınması 19. yüzyılın sonlarına doğru olmuştur.⁷

İntihar, yalnızca bireyin kendini öldürmesi eylemi olarak görülmesinden ziyade aslında bunun çok daha uzun zaman önce başlayan bir sürecin geldiği en son aşama, bir çıkmaz sokak, yapılan son çare eylemi olarak düşünülmelidir. İntihar, genel olarak bireyin yaşamını noktalamaya yönelik eyleminin bu en son haline bakılarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan bireyi intihar eyleminde bulunmaya iten asıl süreç ve sonrasında yaşanan toplumsal etki boyutu göz ardı edilmektedir. Bu durum araştırmacı için eksik ve yanıltıcı olabilmektedir.⁸ İntiharın çok yönlü bir olgu oluşu, onun tüm boyutlarıyla ele alınmasını ve doğru tespitler yapılmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla intihar olgusuna dini açıdan bakıldığında da onun intiharı açıklamada yetersiz kalacağını ifade etmek mümkündür. Ancak intiharın anlaşılması ve bunun önlenmesinde dinin ve dini inançların önemli bir rolünün olduğu tartışılmaz bir gerçektir.⁹ Din, toplumsal hayatın önemli bir kaynağıdır. Özellikle ilkel toplumlara bakıldığında, bireylerin olabildiğince kutsal içinde veya kutsallaştırılmış nesnelere iç içe yaşama eğiliminde oldukları görülmektedir.¹⁰ Bu bağlamda ilkel dinlerde, inancın bireyin bilinçli bir tercihi olmasından daha çok geleneksel bir mahiyeti olması nedeniyle dinin asıl kaynağının ne olduğuna dair tartışmalar güncelliğini günümüzde de sürdürmektedir.¹¹

İntihara anlamak ve onu açıklamak için tek bir yapı yeterli olmayabilir. Çünkü intihar, çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olgudur. İntihar olgusunu tüm boyutlarıyla açıklamaya çalışmak bu araştırmanın kapsamı dışında olup; çalışma boyunca intiharın toplumsal ve dini boyutu üzerinde durulmuştur. Toplumların artan intihar oranları karşısında dinin etkisi yadsınamaz bir gerçekliktir. Din, bireyi çevresel faktörlere karşı ve özellikle intihara karşı koruyucu bir etkidir. Bununla birlikte sağladığı sosyal bütünleşme ve dayanışmanın etkisiyle intihara yönelişin de önünde bir set işlevi görmektedir. Şu hâlde bu makale, intihar ve din ilişkisini toplumsal zeminde açıklamayı ve bireyin intihar eylemi karşısında dinin engelleyici bir işlevinin olup olmadığını tartışmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda dokümantasyon metodu kullanılarak intiharın toplumsal ve dini boyutu irdelenmiş; intiharın önlenabilirliği üzerinde dinin işlevi tartışılmıştır.

1-İntiharın Toplumsal Boyutu

Toplumların ölüm ve ölüm imgesine karşı tutumları uygarlaşma süreçleri boyunca sürekli farklılık göstermiştir. Ölüm olayının eski toplumlar için üzerinde hassasiyetle durulan önemli bir konu oluşu, onun kamusal kimliğini ön planda tutarken; modern

⁷ Rahime B. Şen, "Türkiye'de Töre Cinayetleri ve İntiharlar", *İntihar ve Töre Cinayetleri Bağlamında Sosyal Sorunlar ve İslam* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018), 87.

⁸ Alptekin - Duyan, *İntihar ve İntihar Girişimi*, 22-23.

⁹ Necati Sümer, *Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötanazi* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 7.

¹⁰ Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, çev. Mehmet A. Kılıçbay (Ankara: Gece Yayınları, 1991), X.

¹¹ Ninian Smart, "Tarih Öncesine Ait Dinlerle İkel Dinler", çev. Günay Tümer, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/1 (1982), 297-298.

toplumlarda ise ölüm olayının eski önemini yitirerek sıradan bir konu haline geldiği, toplumsal hayat için geri plana atılan bireysel bir durum haline dönüştüğü, kamusal kimliğinin ikinci plana atıldığı görülmektedir.¹²

Bireyin içinde yaşadığı toplumla olan sosyal bağları ne kadar güçlü ve pozitif yönde ise bunun bireye sağlayacağı yarar da o kadar yüksektir. Bireyin ve içinde yaşadığı toplumun sosyal bağları ne kadar zayıfsa veya bu bağlar kopmuşsa birey bundan son derece olumsuz etkilenebilir. Bu durumda, bireyin kendi iç dünyasına çekilmesi ve yalnızlaşması beklenir. Bireyin niçin kendisini toplumdaki yalıtılarak içine kapandığının veya toplumun bireyi hangi nedenlerden dolayı ilgisiz ve yalnız bıraktığının anlaşılabilmesi için sosyolojik teoriler bireyi intihara yönelten nedenleri sorgulamıştır.¹³ Bireyde güçlü sosyal bağlara sahip olma durumu, onun intihara olan eğilimini engelleyebileceği gibi aynı zamanda intihara olan eğilimin artmasına da neden olabilir. Bireyin yakın çevresinde görülen intihar olayları, kişinin intihar düşüncesine kapılmasını, kendine zarar vermesini ve hatta sonu ölümle sonuçlanan intihar eylemlerinin yaşanmasını tetikleyebilir.¹⁴

Toplumsal yapılar, bireyin aklından geçen her düşünceyi rahatlıkla ifade etmelerine ya da bu düşünceleri uygulamalarına izin vermez. Toplum için asıl önemli olan bireyin topluma karşı görev ve sorumluluklarını yerine getiriyor olmasıdır. Toplum, bireyi suçlayıcı bir tavırla, intiharı korkakça, insan onuruyla bağdaşmayan, yasalara ve topluma karşı işlenen adi bir suç eylemi olarak nitelendirmektedir.¹⁵ İntihar, bireyin ölmeye karar vermesi neticesinde bu kararını gerçekleştirme amacıyla eylemde bulunmasıdır. Ancak bireyin neden ve hangi sebeplerden dolayı intihar ettiğinin çok fazla parametresi olabilir. Bireyi intihara yönelten ana neden, hayatın birey için yaşanmaya değer kadar anlamlı bir yer olup olmama konusunda kaldığı ikilemdir.¹⁶

İntihar, yalnızca modern sanayi toplumlarında görülen bir eylem değildir. İntihar, ilk topluluklardan beri varlığını tarihin hemen her döneminde sürdürmüştür. Ancak eski toplumlara oranla modern toplumlarda intihar oranlarında görülen artışlar ciddi boyutlara ulaşmıştır.¹⁷ Son birkaç yüzyılda yaşanan toplumsal ve teknolojik gelişmeler, birey ve toplum hayatını kolaylaştırmaya yönelik büyük bir ivme kazanmıştır. Diğer yandan hayatı yaşamaya değer kılan ve bunu anlamlandıracak inanç sistemlerinden de aynı ölçüde uzak kalmıştır. Dolayısıyla, intihar eylemleri modern toplumlarda daha fazla rastlanır hale

¹² Emre Işık, *Beden ve Toplum Kuramı: Öznenin Sosyolojisinden Bedenin Sosyolojisine* (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1998), 136-137.

¹³ Necati Sümer, "Antik ve İlkel Topumlarda İntihar Olgusu", *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2014), 87.

¹⁴ Anna S. Mueller vd., "Can Social Ties Be Harmful? Examining the Spread of Suicide in Early Adulthood", *Sociological Perspectives* 58/2 (2015), 216.

¹⁵ Karl Marx, *İntihar Üzerine*, çev. Barış Çoban- Zeynep Özarslan (İstanbul: Yenihayat Yayınevi, 2006), 11-12.

¹⁶ Hamdi Kalyoncu, *Ölümsüzlük İhtiyacı: İntihar, Ötanazi ve Reenkarnasyon* (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2011), 54.

¹⁷ Necdet Subaşı, "Çağımızda Sosyal Değişim ve Yansımaları", *İntihar ve Töre Cinayetleri Bağlamında Sosyal Sorunlar ve İslam* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018), 35.

gelmiş; bunun da toplumsal yapıyı temelden ve derinden etkileyen ciddi boyutlara neden olduğu görülmüştür.¹⁸

Bireylerin intihara karşı az veya çok meyilli olması, her toplumun kendine has ortak intihar eğilimlerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bunun kaynağı, bireyin kişisel eğilimlerinde değil; içinde bulunduğu sosyal yapıdaki toplumsal eğilimlerde aranmalıdır.¹⁹ Modernleşmeyle birlikte bireyselleşmenin kişinin değer dünyasında, varlığı algılayış ve anlamlandırmasında, toplumsal hayatında pek çok değişimi ve yeniliği beraberinde getirdiği görülmektedir.²⁰ Modernizm, bireyin kendi bedeni üzerinde vereceği kararlar hakkında yetkinin yalnızca kişinin kendisinde olduğunun altını çizer. Diğer bir ifadeyle modernizm, bireye istediği şekilde yaşama veya istediği şekilde hayatını sonlandırma özgürlüğünü telkin eder. Modernleşme, toplumun bireye sağladığı sosyal destekten mahrum kalmasına, bireyin kendisini her geçen gün daha da yalnız hissetmesine neden olduğu bir dönemdir. Bireyin ihtiyaç duyduğu güçlü ve sağlıklı sosyal bağların modernleşmeyle birlikte zayıflaması nedeniyle bireylerin yalnız ve mutsuz bir kişiliğe bürünmeleri kaçınılmazdır. Dolayısıyla modernist düşünceler bireyi toplumdan uzaklaştırarak yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Bireydeki bu yalnızlık, kendini yaşadığı toplumdan tecrit etmiş olma hali, ona ümitsizlik ve sevgisizlik aşılabilir ve kişi bunların etkisiyle intihar eyleminde bulunmaya yönelebilir.²¹

Bir toplumun tüm bireyler için en temel endişesi mutluluk üzerinedir. Bireyin öncelikli amacı, bireysel ve toplumsal mutluluğa ulaşarak hayatın anlamına katkı sağlamaktır. Ancak, hayatın anlamsız, birey için acı çekmesine sebep bir yer olduğu düşüncesine sahip kişi için intihar normal bir davranış olarak görülebilir.²² Sosyal yapılar, bireylerin mutlu bir hayat sürmelerini sağlamak amacıyla oluşturulur. Bir toplumun mutluluk ölçütü o toplumdaki en mutsuz bireyin mutluluğuna bakılarak ölçülür. İntihar eyleminde bulunanların çoğunda toplumsal mutluluğun eksik olduğu düşüncesi hâkimdir.²³ Bireyin sosyal yalnızlığı, yaşadığı bedensel ve psikolojik problemleri onun hayatı anlamsız ve değersiz hissetmesine, kendi elleriyle ölüme sürüklenmesine neden olur.²⁴

İntiharın, ilk kez bilimsel, kapsamlı ve sistematik bir şekilde, toplumsal boyutlarıyla ele alınışı, Emile Durkheim'ın 1897 yılında yazdığı İntihar adlı çalışmayla olmuştur. O, intiharın toplumsal bir olay olduğunu ve bu nedenle de toplumsal olarak ele alınması gerektiğini vurgulamış; intiharı ve intihar girişimini şu şekilde tanımlamıştır: “*Nasıl bir*

¹⁸ Kalyoncu, *Ölümsüzlük İhtiyacı*, 57.

¹⁹ Emile Durkheim, *İntihar: Bir Toplumbilim İncelemesi*, çev. Z. Zühre İlkelen (İstanbul: Vizyon Basımevi, 2018), 310.

²⁰ Muhammed Kızılgeçit, “Dindar Şahsiyetten Dinsel Bireyciliğe Değişen Dindarlık Yönelimleri Bağlamında İntihar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/3 (2016), 2481.

²¹ Huriye Martı, “Dini Referanslar Çerçevesinde İntihar Olgusu ve İntiharı Besleyen Düşünce Kalıplarıyla Mücadele”, *Diyanet İlmî Dergi* 52/3 (2016), 75-77.

²² Terry Eagleton, *Hayatın Anlamı*, çev. Kutlu Tunca (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012), 56.

²³ İrfan Özen, *İntihar* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 1997), 9.

²⁴ Al Alvarez, *İntihar: Kan Dökücü Tanrı*, çev. Zuhâl Ç. Sarıkaya (Ankara: Öteki Yayınevi, 1999), 63.

sonuç vereceği bilinen, kurbanın kendisi tarafından gerçekleştirilen, olumlu ya da olumsuz bir edimin dolaysız ya da dolaylı sonucu olan her ölüm edimine intihar denir. İntihar girişimi de böyle tanımlanan, fakat ölüm sonucu vermeyen edimdir.”²⁵ Ona göre intihar, bireyin yaşam karşısında ölmeyi tercih ettiği bir eylemdir. Bireyin bu eylemine neden olan etmenler her bir intihar davranışı için farklılık gösterir ve bu nedenle her bir intihar olayını ayrı ayrı kendi içinde değerlendirmek gerekir.²⁶

Durkheim, intiharın çeşitli toplumsal tiplerinin bir sınıflamasını yapmış ve bunu yaparken intiharları nedensel ve yapısal olarak ayırmıştır. Ona göre, bir olay veya olgunun yalnızca niteliklerini bilmek onun doğasını açıklamak için yeterli olmayabilir; ancak bir olayı açıklayabilmek için onu meydana getiren nedenlerin bilinmesi son derece önemlidir.²⁷ Durkheim, toplumun bireye karşı olan görev ve sorumluluğunu yerine getirdiği durumlarda intihar oranlarında azalma; bu görev ve sorumluluğun yerine getirilmediği durumlarda intihar oranlarında artma eğiliminin olduğunu ifade etmiş ve intiharları bencil, özgeci ve kuralsız olmak üzere üç tipe ayırmıştır.²⁸ Bencil intiharlar, bireyin içinde yaşadığı toplumla bütünleşememesi, sosyal bağların zayıflaması ve bireyin yalnızlığının arttığı zamanlarda görülen intiharlardır. Örneğin, bekar ve boşanmış kişilerin, evlilere oranla daha fazla intihar etmesi bu tür intiharlardandır. Evlilerin aile bağlarının bekar ve boşanmış kişilere göre daha güçlü oluşu, bireyi intihara karşı korumaktadır. Aynı şekilde Hristiyanlıkta Katolik mezhebinde görülen intiharların Protestan mezhebinde görülen intiharlardan daha az oluşu, Katoliklerin Protestanlardan daha güçlü dini bağlarla birbirine bağlı olmalarıyla açıklanmaktadır. Özgeci intiharlar, bireyin içinde yaşadığı toplumla aşırı bütünleşmesi halinde görülen intiharlardır. Örneğin, yaşlı birinin veya tedavisi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanan bireyin intiharı, kocasının ölümünde kadının intiharı, başkanlarının veya sahiplerinin ölümünde maiyeti veya hizmetindeki kişilerin intiharları bu tür intiharlardandır. Kuralsızlık intiharları ise, bireyin içinde yaşadığı toplumdaki sosyal düzenin bozulması halinde yaşanan intiharlardır. Örneğin, belirsiz aralıklarla ve aniden yaşanan toplumsal bunalımlar nedeniyle görülen intiharlar bu tür intiharlardandır.²⁹ Durkheim, bu intihar tipolojisine ilave dördüncü tip intihar olarak kaderci intiharları koymuş ve toplumdaki kuralsızlık halinde intiharların olabileceği gibi aşırı bir toplumsal düzenin olduğu durumlarda da intiharların görülebileceğine dikkat çekmiştir. Durkheim’ın intiharla ilgili analizleri ve intihar sınıflamasının geçerliliğini günümüzde de sürdürdüğü görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, onun intihar olgusunu insanlık tarihinin en ilkel ve en gelişmiş iki ucu arasındaki tüm sosyo-ekonomik

²⁵ Durkheim, *İntihar*, 5.

²⁶ Durkheim, *İntihar*, 285.

²⁷ Durkheim, *İntihar*, 129.

²⁸ Sümer, “Antik ve İlkel Topumlarda İntihar Olgusu”, 85-86.

²⁹ Durkheim, *İntihar*, 202-290.

ve kültürel dönemlere ilişkin kavramsal bir çerçeveye oturtmuş olmasından kaynaklanmaktadır.³⁰

2-İntiharın Dini Boyutu

İnsanlık tarihi boyunca her dönemde insanların mutlaka bir inanca ve bu inancın yansımaları olan bir din veya dinsel anlayışa sahip olduğu bilinmektedir. Bu anlamıyla din, kutsalın insan hayatındaki tecrübesi şeklinde tanımlanmaktadır.³¹ Kutsalın tecrübesi olarak tarif edilen din, psikolojik bir olay olması nedeniyle bireyi ilgilendirirken; sosyolojik bir olgu olması nedeniyle de toplumu ilgilendirmektedir.³² Dinin tarih boyunca yapılan tanımlamaları daha çok insan merkezli olması nedeniyle henüz üzerinde mutlak bir uzlaşma sağlanan tanımını bulunmamaktadır. Bu nedenle din, insanın kutsalı tanınması, kavrayışı, idraki, düşünmesi, arzulanması, tecrübesi şeklinde nitelendirilir.³³ Din olgusu, gündelik ilişkilerden hayat felsefesine, hukuktan ekonomiye, siyasetten ahlaka kadar pek çok alanda birey ve toplum hayatını hem mikro hem de makro düzeyde farklı ölçülerde etkilemektedir. Dolayısıyla dinin bireysel ve toplumsal davranış süreçlerinin oluşmasında ve bunun devamının sağlanmasında önemli bir unsur olduğu ifade edilebilir.³⁴

Hangi döneme bakılırsa bakılsın, insanoğlunun dinsel eylemlerini tam ve doğru bir şekilde yerine getirmeye çalışması, dini emir ve yasaklara uyması sonucunda sağlığının yolunda gideceği, uzun ömürlü olacağı, ölümden sonra ruhunun cennete gireceği gibi pek çok fayda sağladığına dair görüşe rastlamak mümkündür. İkel dönemlerde din, bireylerin kendiliğinden ve rahat bir şekilde uydukları, kabul ettikleri değişmez ve geleneksel pratikler bütünü olarak görülür.³⁵ Din, özellikle modern sanayi toplumlarında bireyin kişiliğinin bozulmasına karşı koruyucu bir rol üstlenmiştir. Din, bireyin aklen, ruhen ve bedenen bir bütün olmasını destekler ve bu yönüyle kişilik bütünlüğünün muhafaza edilmesinde önemli bir araçtır.³⁶ Din, bireysel ve toplumsal hayatın düzenlenmesini sağlayan kutsal bir değerdir.³⁷ Tıpkı geleneksel toplum yapılarında dinin bireyler üzerinde birleştirici rolü olduğu gibi, modern seküler toplumlarda da dinin intihar eyleminde bulunacak birey için anlamlı ve koruyucu bir işlevinin olduğunu ifade etmek mümkündür.³⁸ Bunların yanında, sosyal bir olgu olarak dinin sosyal yaşamda bu olumlu ve yapıcı etkilerinin yanı sıra bazen de çatışma, kargaşa vb. hususların tetikçisi olduğu görülmüştür.

³⁰ Mehmet Ruhi Köse, *İntihar: Sosyo-psikolojik, Kültürel ve Ekonomik Bir Çözümleme* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2016), 7.

³¹ Zeki Arslantürk, *Kutsalın Dönüşü, Yeni Toplum Arayışları* (İstanbul: Ayışığı Kitapları, 1998), 97.

³² Mehmet Bayyigit, "Dinin Ferdi ve Sosyal Rolü Üzerine Genelleme", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 (1994), 153.

³³ İzzet Er, "Sosyal Bilimlerde ve İslam'da Din Anlayışı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/7 (1998), 4-5.

³⁴ Ahmed H. Alpay - Mehmet C. Şahin, "Emile Durkheim: Sistematik Din Sosyolojisine Katkıları Açısından Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (2019), 44-46.

³⁵ A. R. Radcliffe Brown, "Din ve Toplum (1)" çev. Ünsal Oskay, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 23 (1968), 302-305.

³⁶ Hans Freyer, *Din Sosyolojisi*, çev. Turgut Kalpsüz (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1964), 78.

³⁷ Alfred N. Whitehead, *Bilim ve Modern Dünya*, çev. Sercan Çalıcı (İstanbul: Öteki Yayınevi, 2018), 244.

³⁸ Kemal Sayar, "İntihar ve İnanç Sistemleri", *Yeni Symposium* 40/3 (2002), 101.

Dinlerin doğasında bireyin kendini genel ve yüce bir varlığa bağlı hissettiği zamanlar vardır. Birey, bazen bu yüce varlıktan uzaklaşır ve sonra tekrar ona geri döner. Bireyin bu geri dönüşündeki asıl amacı, dinin kendisine manevi bir yükseliş veya kurtuluş imkânı sağlayabileceği düşüncesidir.³⁹ Bir din, ortaya çıktığı toplumda tutunup ve yayılmaya başladığı andan itibaren, orada bulunan inançları, kurumları, değerleri, tutum ve davranışları etkilediği gibi onlar üzerinde de söz hakkına sahip olur. Bir dinin toplumdaki varlığını koruması ve bunu sürdürdürebilmesinin yolu, o toplumun sosyal varlığı ile kaynaşmasına ve kişiler arası dini ve sosyo-kültürel bütünleştirici rolünü yerine getirebilmesine bağlıdır.⁴⁰ Dinin toplumdaki asıl işlevi, bireye kollektif bir bilincin yerleşmesini sağlamaktır. Özellikle toplu halde yapılan dini ibadetler veya törenlerde bireyin kendi inanışlarını ortak değerler ve inançlarla ifade etmeye çalışması toplumsal olanın daha da güçlenmesini sağladığı gibi bireyin çevresel faktörlerden de olumsuz etkilenmesini önler.⁴¹

Din, etkisini ilkel toplumlarda ve kabile topluluklarında etkin ve güçlü bir şekilde hissettirmiştir. Modernleşme ve onun baskın yaklaşımı olan pozitivizm, gelişen toplum yapısına paralel olarak dinin işlevinde ve geçerliliğinde büyük bir gerilemenin olacağını kabul etmektedir. Çünkü modernleşmenin neden olduğu yaşam tarzında dinin kendine yer edinebilmesi oldukça zorlaşmıştır. Nitekim din, çoğu zaman özünde yer alan pek çok değeri modernizmle uygun bir zemine oturtabildiği ölçüde kendine yer bulabilmiştir.⁴² Modernleşmeyle birlikte dinin gerileyeceğine ve toplumsal hayat üzerindeki etkisinin yok olacağına dair farklı teoriler olsa da dinin modern toplumlardaki önemi ve etkisi günümüzde de sürmektedir. Özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru hemen hemen her toplumda yaşanan kutsala dönüş arayışı bu görüşü destekler niteliktedir.⁴³

İntiharlar, sosyal bütünleşmenin zayıf olduğu toplumsal yapılarda daha çok artma eğilimi, sosyal bütünleşmenin güçlü olduğu yapılarda ise azalma eğilimi göstermektedir.⁴⁴ Sosyal bütünleşmenin olmadığı veya yeteri kadar sağlanamadığı toplumsal yapılarda kısa sürede ve oldukça hızlı bir şekilde sosyal çözümlerin görülmesi kaçınılmazdır. Din, bu noktada ön plana çıkarak bireyler arası birleşme ve dayanışmayı artırmakta etkin rol alırken toplumsal çözülmeye karşı da tampon işlevi görmektedir. Çünkü dinin toplumsal çözülmeye karşısında toplumu koruyucu bir rolü bulunmaktadır. Toplumsal yapılardaki dini

³⁹ Georg Simmel, *Bireysellik ve Kültür*, çev. Tuncay Birkan (İstanbul: Metis Yayınları, 2009), 312.

⁴⁰ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2012), 346-348.

⁴¹ Christopher Newman, "Din Sosyolojisi: Uyuşma, Çatışma ve Değişim", çev. M. Cengiz Yıldız, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 3/8 (2004), 138.

⁴² Necdet Subaşı, "Dinselliğin Modern Bileşenleri", *Din-Kültür ve Çağdaşlık* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 307-308.

⁴³ Talip Küçükcan, "Modernleşme ve Sekülerleşme Kuramları Bağlamında Din, Toplumsal Değişme ve İslam Dünyası", *İslam Araştırmaları Dergisi* 13 (2005), 110.

⁴⁴ Robert D. Baller - Kelly K. Richardson, "Social Integration, Imitation, and the Geographic Patterning of Suicide", *American Sociological Review* 67/6 (2002), 876.

bağlarda yaşanacak zayıflama veya yok oluş durumunda toplumsal buhranların yaşanılması kaçınılmazdır.⁴⁵

Dinsel açıdan intihar eyleminin aykırı bir eylem olduğu açıktır. Bireyin yaşamını sürdürme hakkı doğal bir haktır ve bu hakkı ona veren Tanrı olduğu için yine bireyden alacak olan da Tanrıdır. Dolayısıyla hiçbir kimsenin, istediğinde bu yaşama hakkından vazgeçerek hayatına son verme yetkisi yoktur. Bireyin intiharı, yalnızca o kişinin kendisine karşı görev ve sorumluluklarını ihmal etmesi anlamına gelmez; aynı zamanda yaşadığı topluma karşı görev ve sorumlulukların da ihmal edilmesi anlamına gelmektedir.⁴⁶ Semavi dinler, Tanrısal bir emrin çiğnenmesini günah olarak nitelendirmiştir. İntihara karşı semavi dinlerde ilahi bir kanun olmaması nedeniyle bu eylemin günah olmadığı ileri sürülmüş olsa da⁴⁷ bireyin intihar eyleminde veya intihar girişiminde bulunması Tanrı'nın emrine bir karşı geliş şeklinde nitelendirilmiş; bu nedenle intihar, semavi dinlerce affedilemez bir suç ve günah olarak kabul edilerek reddedilmiştir.⁴⁸ Semavi dinlere göre bireyin olumsuz yaşam koşulları karşısında yapması en doğru eylemin minnet duyma, sabretme ve şükretme olduğu düşünülür. Hangi sebeple olursa olsun, bireyin hayatına son verme gibi bir düşünce veya eylem dinin özüne aykırıdır, hatta Tanrı ve doğa yasalarına karşı bir başkaldırıdır.⁴⁹

Semavi dinler arasında bulunan Yahudilik, intiharı ilke olarak onaylamaz. Ne Eski Ahit'te ne de Yeni Ahit'te intiharı yasaklayıcı açık bir ifadeye yer verilmiştir. Geleneksel İbrani hukukunda intihar eden birinin bu eylemi akli başındayken yapmış olamayacağı ileri sürülmüştür. İntihar edenlerin büyük çoğunluğunun akıl sağlığının yerinde olup olmadığı değerlendirilmiş; sonuç olarak, bireyin bu eylemden sorumlu tutulamayacağına dair karar verilmiştir. Ancak kişinin savaş, katliam, şirk veya zinaya zorlanması gibi elzem durumlarda intiharın takdire değer, onurlu bir davranış şekli olduğu kabul edilmiştir.⁵⁰ Yahudilik, intihar edenin cenazesinde konuşma veya tören yapılması gibi eylemleri yasaklamakta; intihar edenlerin defin işlemlerini mezarlıkların ayrı bir noktasında ve küçük bir alanla sınırlı tutmakta; törene katılanların yas tutmasını da hoş karşılamamaktadır.⁵¹

Hristiyan inancına göre, bireyin intihar ederek yaşamına son vermesi en kötü ölüm şekli olarak kabul edilmiştir. Çünkü Hristiyan inancında ahlaki değerler bakımından tüm bireylerin hayatının kutsal olduğuna inanılmakta; şiddete, cezalandırmaya karşı yumuşak başlı olmanın ve bağışlayıcılığın önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır. Buna göre

⁴⁵ Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'a Göre Dinin Toplumsal Bütünlüşmedeki Rolü", *Hikmet Yurdu* 9/17 (2016), 41.

⁴⁶ Fikret Karaman, "Ülkemizdeki Sosyal Değişim Sürecinde İntihar Olaylarının Boyutu", *Çağımızda Sosyal Değişime ve İslam 2002 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 124.

⁴⁷ Samuel Y. Atlee, "Is Suicide a Sin?", *The North American Review* 150/399 (1890), 275.

⁴⁸ Cuci Han, *Felsefi İntihar ve Ötesi* (İstanbul: Kora Yayın, 1997), 121.

⁴⁹ Mehmet Eskin, *İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme* (Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 2014), 45.

⁵⁰ Martı, "Dini Referanslar Çerçevesinde İntihar Olgusu ve İntiharı Besleyen Düşünce Kalıplarıyla Mücadele", 70-71.

⁵¹ Kay R. Jamison, *Erken Çöken Karanlık: İntiharı Anlamak*, çev. Emine Bademci (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004), 27.

Hristiyanlıkta bireyin kendisine ya da bir başkasına zarar vermesi, cinayet işlemesi, intihar etmesi gibi eylemler reddedilmiştir.⁵² Tanrının verdiği canı yalnızca Tanrının alabileceğine ilişkin genel inanca göre bireyin bilerek ve isteyerek, kendi elleriyle yaşamına son vermesi affedilemez bir günahdır. Bireyin intiharı, Tanrının varlığını reddetme, O'nun istemine bir karşı çıkmadır.⁵³ Yahudilikte olduğu gibi Hristiyanlıkta da benzer şekilde intihar edenlerin mezarlıklara gömülmelerine karşı çıkılmış; intihar edenlerin dini cenaze törenlerinden yararlanmalarının önüne geçilmiştir.⁵⁴

İslamiyet, intiharı bireyin kişiliğine, can dokunulmazlığına, toplumsal saygınlığına karşı yapılan haksız bir eylem olduğunu savunmuş; hangi nedenden veya hangi amaçla yapılırsa yapılsın intihar eylemini mutlak suretle yasaklamıştır.⁵⁵ Yahudilik ve Hristiyanlıkta bireyin intihar eyleminde bulunmaması gerektiği yönünde benzer görüşlere yer verilse de İslam, intihar eylemine karşı en güçlü ve doğrudan yasaklayıcı bir tutum sergilemektedir. İslam'da yaşam, Allah'ın insanlara verdiği en büyük nimetlerden birisidir. Bu nedenle, bireyin haksız yere kendi canına veya bir başkasının canına kıyması yasaklanmıştır.⁵⁶ Birey hayatı, Allah'a aittir ve bu nedenle Onun bilgisi dışında bu hayatı sonlandırmaya çalışmak, Onun yasalarına karşı gelmektir. Kur'an-ı Kerim'de Nisa Suresi'nin 29. ayetinde, "...Kendinizi helâk etmeyin..."⁵⁷ diye açık bir şekilde bireyin hayatına son vermemesi gerektiği de emredilmektedir. Yine Nisa Suresi'nin 30. ayetinde bu eylemi yapanın cehenneme gönderileceği ve onu büyük bir azabın beklediği de net bir şekilde vurgulanmıştır.⁵⁸ Maide Suresi'nin 32. ayetinde, "Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır..."⁵⁹ emriyle hayatın ne kadar değerli olduğuna ve birey hayatına yapılacak en küçük bir katkının ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Ali İmran Suresi'nin 145. ayetinde, "Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. Ölüm belirli bir süreye göre yazılmıştır..."⁶⁰ Nahl Suresi 61. ayetinde, "...Ecelleri geldiği zaman ise ne bir an geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler..."⁶¹ Vakıa Suresi 60. ve 61. ayetinde, "Sizin yerinize benzerlerinizi getirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmak üzere aranızda ölümü biz takdir ettik. (Bu konuda) bizim önümüze geçilmez."⁶² buyurularak İslam'ın ölüm ile ilgili bakışı açık bir şekilde ortaya konmaktadır.

⁵² Richard Tarnas, *Batı Düşüncesi Tarihi-1*, çev. Yusuf Kaplan (İstanbul: Külliyat Yayınları, 2011), 194.

⁵³ Allan Kellehear, *Ölme Üzerine Bir İnceleme: Bireysel Bütünlük, Bedensel Çöküş ve Ruhsal Dönüşüm*, çev. Barış Zeren (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2015), 192.

⁵⁴ Gerald Messadie, *4000 Yıllık Tarihi Aldatmacalar*, çev. Sonat E. Kaya (İstanbul: Pegasus Yayınları, 2013), 244.

⁵⁵ Martı, "Dini Referanslar Çerçevesinde İntihar Olgusu ve İntiharı Besleyen Düşünce Kalıplarıyla Mücadele", 69.

⁵⁶ Emre Dorman, *Kur'an-ı Kerim'deki Temel Emirler ve Yasaklar* (İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2011), 135.

⁵⁷ *Kur'an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), en-Nisâ 4/29.

⁵⁸ en-Nisâ 4/30.

⁵⁹ el-Mâide 5/32.

⁶⁰ Âl-i İmrân 3/145.

⁶¹ en-Nahl 16/61.

⁶² el-Vâkıa 56/60-61.

Semavi dinler dışında yer alan Hinduizm ve Budizm genel olarak intiharı yasaklamıştır. Ancak bu dinler için intihar eylemi, iyileşmesi pek mümkün olmayan hastalıklarda veya ölümcül şekilde yaralanmış kişilerin bu acılarından kurtulmalarında eskiden beri kabul edilir bir eylem olmuştur. Hinduizm'e göre bireyin hayatın rutin akışı içinde aniden hayatını doğal olmayan bir yöntemle sonlandırması, kişinin hayata karşı açık bir isyanı olarak kabul edilir. Yine benzer şekilde Budizm'de, bireyin yaşama hakkını sonuna kadar kullanması gerektiğine inanılır. Bireyin intiharı, ona manevi olarak büyük acılar yaşamasına neden olabilir.⁶³ Ancak, Uzakdoğu dinleri genel olarak ele alındığında, bu dinlere göre insan ruhu, insan bedenine hapsedilmiş bir kuşa benzetilir. Kişinin gereğinden fazla yaşaması bedeni için bir eziyettir ve insan ruhu bundan olumsuz şekilde etkilenir. İnsan bedeni ne kadar çok eziyet görür ne kadar çok acıya katlanırsa ruh da o derece mutlu olur. İnsan eğer intihar ederse, ruh bedenden ayrılır ve ebedi mutluluğa ulaşır. Asıl önemli olan insan bedenine hapsedilmiş bu kuşun gerçek özgürlüğüne kavuşmasını sağlamaktır.⁶⁴

3-İntiharı Önlemede Din

Din, bireylerin yaşama tutunmasını sağlayan güçlü bir bağ olmasının yanında toplumsal örgütlenmeyi düzenleyen, bireylerin topluluk halinde yaşamalarını kolaylaştıran, kişileri birbirine kaynaştıran temel etkenlerden biri olarak kabul edilir.⁶⁵ İnsanın sosyal bir varlık olması nedeniyle onun toplumdan ve dinden soyutlanması mümkün değildir. Bilim, birey ve toplum hayatını kolaylaştırmaya hizmet ederken; din ise bu hayatın anlamlandırılmasına katkı sağlar. Birey ve toplum için hayatın anlamlarla ve değerlerle yüklü oluşu son derece önemlidir. Bu durum, dinin birey ve toplum hayatından kolayca sökülecek bir şey olmadığını gösterir. Asıl üzerinde durulması gereken konu, bireylere kolay, aynı zamanda da anlamlı bir hayat imkânı sunabilmektir. Hayatı anlamada ve kolaylaştırmada bilimsel yapının üzerine düşeni yapması gerekirken; hayatın anlamını kavramada dini yapının üzerine düşeni yapması gerekir. Birey ve toplum açısından en tehlikeli durum ise kişiyi bilim ve din arasında bir tercih yapmaya zorlamaktır.⁶⁶

Dinin toplum üzerinde etkili olmasının nedenlerinin tespiti son derece önemlidir. Son yıllarda dinin birey ve toplum üzerindeki rolüne ilişkin yaşanan değişimler ve gelişmelerden dolayı dinin toplulukları hangi şartlarda birleştirdiği, hangi şartlarda ayırtırdığı konusu oldukça tartışılmaktadır.⁶⁷ Din ve intihar arasındaki ilişkinin açıklanmasında dinin iki farklı işlevi vardır: İlkine göre din, bireyin olumlu davranışları üzerinde motive edici bir role sahip olurken; ikincisine göre din, bireyin intihar eylemi gibi

⁶³ Sümer, *Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötanazi*, 188-193.

⁶⁴ Mustafa S. Yeprem (Ed.), *Gençlerin Ruhsal Durumu Üzerine Bir Araştırma (İntihar Eğilimleri ve İntihar Olasılıkları)* (İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 2018), 47-48.

⁶⁵ Laurent Fleury, *Max Weber*, çev. Işık Ergüden (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2009), 87.

⁶⁶ Kalyoncu, *Ölümsüzlük İhtiyacı*, 67-68.

⁶⁷ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Yay. haz. Cemal Güzel (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012), 580.

olumsuz davranışlar üzerinde engelleyici bir işleve sahiptir.⁶⁸ Dindar olarak nitelendirilen birey, rutin hayatında inancına, inancının gereklerine değer verir. Onun duyguları, düşünceleri ve davranışları inancına uygun şekilde olmalıdır. Dindar bireyler, pek çok alanda olduğu gibi intihar konusunda da inancın koruyucu etkisini görerek bu eylemden korunabilecek kimselerdir. Dindar toplumlarda intihar oranları oldukça düşük seviyede seyrediyor olsa da seküler toplumlarda dindar bireylerin intihar eylemine başvurmaları oldukça rastlanan bir durumdur. Birey ve toplum arasında çeşitli düşünce ve inanç farkları nedeniyle bireyi yaşadığı toplumdan ayrı ele almak doğru değildir. Din, bireyin ahlaki gelişiminde ve güçlü bir kişilik kazanımında önemli rol oynar. Dindar bireyin rutin hayatta karşılaşabileceği biyopsikososyal bunalımlara karşı daha dirençli olduğunu söylemek mümkündür. Din, bireyin karşılaştığı zorluklar karşısında sığınabileceği manevi bir limandır. Dindar birey, yaşamı boyunca pek çok sınavdan geçeceğinin ve bunlar karşısında sabretmesi gerektiği kanaatine sahip güçlü bir iradenin temsilidir.⁶⁹

Toplumlar, sosyal değişim ve dönüşümler karşısında kendilerini koruyamadıkları, varlıklarını sürdürebilmek için herhangi bir değişkenlik gösteremedikleri durumlarda “*anomi*” denilen, toplumsal düzenin bozulduğu yeni bir durum ortaya çıkar. Durkheim’a göre toplumsal anominin asıl nedeni, dinin işlevselliğini kaybetmesinin yanı sıra sosyal dayanışma ve inanç bağlarındaki zayıflıkta yatmaktadır.⁷⁰ Bu nedenle, intiharın toplumsal yaşamdaki varlığını açıklayacak asıl neden dini yapıya bakılarak anlaşılabilir. Seküler toplumlara oranla dindar toplumlarda intiharlara daha az rastlandığını gösteren çalışmalar, Durkheim’ı destekler niteliktedir. Genel olarak, dini inançlar ve dini törenlere katılımların intihar eyleminin azalmasına katkı sağladığı bilinse de bazı araştırmalarda din ve intihar arasındaki ilişkiyi etkileyen işsizlik, boşanma, maddi problemler, yaş vb. çeşitli faktörlerin de belirleyici olduğu görülmektedir. Konunun belli dini grup ya da dini aidiyetten ziyade bireysel dindarlık ve dini bağlılık açısından ele alınması durumunda dindarlığın yaş, cinsiyet, eğitim vs. gibi etkenlerden bağımsız olarak bireyin intihar eyleminde bulunma riskini azalttığı ifade edilebilir.⁷¹

İntiharla ilgili Durkheim’ın yaptığı araştırma, pek çok araştırmacı için ilham kaynağı olmuştur. Bernice A. Pescosolido, intiharlarla ilgili yaptığı çalışmalarında Durkheim’ı temel almış ve bunu üç döneme ayırmıştır. Birincisi, Durkheim öncesinde modern çağda ulus devletlerde yaşanan intiharlarda düzenli artışların görüldüğü ve bunun ahlaki açıdan sorun teşkil etmesini açıklayabilecek bir teorinin bulunmadığı dönemdir. İkincisi, Durkheim’ın intihar oranlarında yaşanan artışın asıl nedeninin modernite ve toplumsal

⁶⁸ Abdullah Dağcı - Fetullah Yılmaz, “Ömer Nasuhi Bilmen’e Göre İntihar ve Nedenleri: Din Psikolojisi ve İslam Hukuku Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi* 12 (2015), 434.

⁶⁹ Kalyoncu, *Ölümsüzlük İhtiyacı*, 69-70.

⁷⁰ Abdurrahman Güneş, “Sosyolojik Olarak Din ve Toplum İlişkileri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24/1 (2014), 161.

⁷¹ Zuhâl Ağlıkaya, “İntihar ve Din: İntihar Girişiminde Bulunanlar Üzerine Empirik Bir Araştırma”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 38/1 (2010), 176.

yapıdan kaynaklandığını ifade ettiği kendi dönemi olurken; üçüncüsü, intiharlarla ilgili çalışmaların daha çok klinik ortamlarda araştırıldığı ve eleştirel bir tutum sergilendiği Durkheim sonrası dönemdir.⁷² Pescosolido, herhangi bir topluluğu veya toplumu kapsayan sosyal bir ağ oluşturmaya çalışmıştır. Bu ağ, bireyin aile, arkadaş çevresini kapsamaması ve bireyin herhangi bir olumsuzluk veya kriz halinde başvuracağı ve ilk sosyal destek alacağı yer olması açısından son derece önemlidir.⁷³ Pescosolido, ayrıca intihara dinsel açıdan yaklaşmış ve teorisine “*dini ağlar*” adını vermiştir. O, dinlerin inananları intihar eylemi veya kendine zarar verme davranışından neden ve nasıl koruduğuna dikkat çekmiş; bireyin dini yönelimi artarken intihara olan eğilimde azalma görüldüğünü; bireyin dini yönelimden uzaklaşması halinde intihara olan eğilimde artış olduğunu ifade etmiştir.⁷⁴

Dinlerdeki Tanrı rızasını kazanma ve bir menfaat beklemeden başkalarına yardım etme gibi öğretiler, toplumsal bağların güçlenmesine katkı sağlamakta ve intiharı engellemede bir araç olabilmektedir. Bireyin yaşamının kutsal olarak algılanması ve bu yaşamı sadece Tanrının sonlandırabileceği inancı bile başlı başına bireyi intihara karşı koruyucu bir niteliğe sahiptir. Güçlü dini inançlara sahip toplumlarda yaşayan bireylerin daha mutlu olduğu, hayata karşı daha olumlu yaklaşım sergilediği, hayattan daha fazla zevk aldıkları, olumsuz bir durumla karşılaştıklarında bununla baş edebilme becerilerinin yüksek olduğu yapılan araştırmalarla desteklenmekte; bu nedenle, dinin intihar davranışına karşı koruyucu bir etken olabileceği düşünülmektedir.⁷⁵ Paul Bloom, toplumda güçlü dini inanca sahip olanların olmayanlara oranla yaşamlarını daha fazla sürdürdüğünün altını çizmekte ve herhangi bir dini yapıya inananların hiç inanmayanlara oranla sayıca daha üstün olduğuna vurgu yapmaktadır.⁷⁶ Manevi olarak kendini güvende hisseden bireyin hayata karşı daha pozitif baktığı, hayatın yaşanmaya değer bir yer olması konusunda hem fikir olduğu, dindar bir şahsiyet olarak ne yapması ve ne yapmaması gerektiğinin bilincinde olduğu anlaşılmaktadır.

Dinin intihar eylemi üzerindeki etkisi, daha çok bireyi bu eyleme karşı koruyucu ve önleyici niteliktedir. Durkheim’e göre bunun nedeni, dinin bireyin kendini öldürmesini yasalar karşısında suçlu bulması veya dini kuralların Tanrı tarafından gönderilen sınırsız yetkiyle donatılmış olması değildir. Kişi öldükten sonra öbür dünyada yaşamın devam edeceğine dair inanç nedeniyle, bireyin kendisini öldürmesiyle suçlu ilan edileceği ve bunun acısını ve cezasını öbür dünyada da çekeceği korkusu da değildir. Durkheim’e göre dinin intihar üzerindeki önleyici etkisi, dini inancın yapısından kaynaklanmamaktadır. Eğer dinin, bireyi intihar eylemine karşı koruyucu rolü varsa bu bireyin kendine olan

⁷² Matt Wray vd., “The Sociology of Suicide”, *Annual Review of Sociology* 37 (2011), 506-510.

⁷³ Brea L. Perry – Bernice A. Pescosolido, “Social Network Dynamics and Biographical Disruption: The Case of “First-Timers” with Mental Illness”, *American Journal of Sociology* 118/1 (2012), 163.

⁷⁴ Bernice A. Pescosolido – Sharon Georgianna, “Durkheim, Suicide, and Religion: Toward a Network Theory of Suicide”, *American Sociological Review* 54/1 (1989), 33.

⁷⁵ Ağılkaya, “İntihar ve Din”, 182.

⁷⁶ Paul Bloom, “Evrimsel Bir Rastlantı Olarak Dini İnanç”, çev. Osman Z. Çifçi, *Beytulhikme* 5/1 (2015), 165.

saygısından değil; dinin kolektif bilinci temsil ediyor olmasından dolayıdır. Dinin bu toplumsal niteliği, tüm inananlar arasındaki ortak, geleneksel ve zorunlu birtakım dini inanç ve ritüellerin varlığındandır. Bireyler arasındaki ortak inanç ve ritüeller ne kadar çok ve güçlü olursa dini toplumsal yapı da o ölçüde güçlü ve birleşiktir; onun koruyuculuğu da aynı oranda etkilidir.⁷⁷ Dinsel yapı, toplumu kendine itaat eden unsur olarak görür ve sonuç olarak bireylerin kendi yaşama hakları üzerinde istediği gibi davranmalarına engel olur. Bireyin kendisine ve yaşadığı topluma karşı olan görev ve sorumluluklarından intihar yoluyla kaçmalarına karşı çıkar.⁷⁸

Birey, topluma ne kadar güçlü bağlarla bağlıysa onu hayata bağlayan değerler de o ölçüde güçlüdür. Eğer birey, kendini yaşadığı toplumdan uzaklaşmış ve yalnız hissederse, toplumla olan bağları kopma noktasına gelmişse onun yaşaması için geçerli bir nedeni yoktur ve kişi kendisini intihar eyleminin eşliğinde bulur.⁷⁹ Birey, hayatta olduğu sürece her zaman yaşamın her alanında yaptığı tüm eylemleri belli bir amaç doğrultusunda yapmalıdır. Birey, kendi varlığının toplum için yararlı olduğuna inanmalıdır. Din, ancak belli şartlarda bireye olumlu etkide bulunabilir. Din, bireyi sıkıca kavrayan güçlü bir yapı olduğunda birey için intiharı önleyici bir işlevi yerine getirebilir, aksi halde bu pek de mümkün değildir.⁸⁰ Aynı şekilde, intihar oranlarındaki artış, aynı toplumda bireyler arası dini inanışlarda zayıflama olduğunun bir göstergesidir. Bu noktada modern şehir hayatı bireyler üzerinde dini inançlar açısından yıpratıcı bir etkiye neden olabilmektedir. Çünkü geleneksel yapıda güçlü dini mekanizmalar, kent hayatı içindeki etkinliğini kaybetmekte ve böylece dini tutum ve davranışlardaki diğer değişiklikleri tetikleyebilmektedir. Dinin etkinliğindeki bu azalış bireyi manevi açıdan boşluğa itmekte ve bireyi bu boşluğu doldurabilecek farklı arayışlara yönlendirmektedir. Modern toplum yapısında dine tahsis edilen alanlar, dini ayin ve törenlere ayrılan sürelerin değişkenlik göstermesi, farklı özelliklere sahip dini ve kültürel inanışlar gibi etkenler kent yaşamına adapte olan/olmaya çalışan bireyin dini inanç ve tutumları üzerinde de farklılıklara neden olabilir.⁸¹ Özellikle Müslüman toplumlar, modernleşmenin etkisiyle intiharı daha derinden yaşamaktadır. Çünkü Müslüman toplumlarda bireyselleşme/dinsel bireycileşme sonucunda intihar davranışı bireyin bir tercihi olarak algılanmakta; daha yüzeysel ve basit gerekçelerle başvurulabilecek bir eylem olarak düşünülmektedir.⁸²

Bir toplumun, kendi ortak bilincine ulaşması ve yeteri kadar duygu yoğunluğu yaşayıp bunu koruyabilme amacıyla öncelikle üyelerinin düzenli zaman aralıklarında dini tören ve ritüeller için bir araya gelmesi gerekmektedir. Bir araya gelen bireylerde

⁷⁷ Durkheim, *İntihar*, 157-158.

⁷⁸ Durkheim, *İntihar*, 203.

⁷⁹ Durkheim, *İntihar*, 206.

⁸⁰ Durkheim, *İntihar*, 395.

⁸¹ Ahmet Ş. Eşmeler, "Kentleşme Sorunlarının İntihar Üzerine Etkisi", *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1/2 (2017), 110-111.

⁸² Kızılgeçit, "Dindar Şahsiyetten Dinsel Bireyciliğe Değişen Dindarlık Yönelimleri Bağlamında İntihar", 2493.

dayanışma duygusunun yenilenmesi, pekiştirilmesi esastır. Dinî tören ya da dini ayinler, bireysel duyguların ikinci planda kaldığı, insanların kutsal değerler aracılığıyla ortak bir yaşam oluşturdukları zihinsel bir uyarıya neden olurlar. Buna karşın insanların birbirinden ayrılmaya, uzaklaşmaya başlamasıyla birlikte, ortak dayanışma duygusunda da azalma görülmektedir. Bu nedenle, dini törenlerin yenilenmesiyle toplumu canlı tutmak ve böylece dini-toplumsal bağları birleştirmek ve pekiştirmek gerekir.⁸³ Toplumsal yapının temel ögesi olan birey, kendisinin güven ve huzur içinde yaşayacağı bir ortam aramaktadır. Dinin öncelikli görevi, bireyin hedeflediği bu güven ve huzur ortamına ulaşmasında aracı olmaktır. Bilineceği üzere, bireylerin toplumsal veya siyasal kargaşalar ortamında, savaş hallerinde veya olağanüstü durumlar karşısında güçlü ve dayanıklı olmalarının nedeni, güçlü inançlara sahip olmalarından dolayıdır.⁸⁴

Birey, Tanrıya olan inancı ve Ona duyduğu güven nedeniyle yaşamını sürdürebilir. Bireyin Tanrıyı düşünmediği, O'nun varlığını unuttuğu hatta O'na inanmadığı zamanlarda yaşamın anlamı da değerini kaybeder. Eğer insanda Tanrıya ulaşma umudu olmasa yaşamına farklı metotlarla son verebilir. Bireyin yaşamını sürdürüyor olması, onun Tanrının varlığını arayış gayesine bağlıdır. Tanrı arayışında olan birey, yaşamın O olmadan mümkün olamayacağının bilincine erişebilir ve intihar eyleminde bulunmaktan kaçınabilir. Yaşamın her alanında Tanrının varlığına dair izler gören birey, kaybettiği yaşama gücünü Tanrıya olan inancıyla tekrar kendinde bulabilir.⁸⁵

Bir toplumun intihar oranını açıklayacak temel unsur gerçekten o toplumsal yaşamda aranacaksa, şüphesiz bunu en iyi şekilde temsil edecek olan dindir. Toplumların tarihsel süreçlerinde hiçbir etken bireyleri din kadar etkisi altına alıp onlara yön vermemiştir. Hiçbir semavi dinde intihar eylemini onaylayan veya makul gören bir anlayış yoktur. Yahudilikte, Hristiyanlıkta, İslamiyet'te intihar eylemi yasaklanmış bir eylem olarak nitelendirilmiştir. Ancak intihar oranları, farklı dine inananlarda, hatta aynı dinin farklı mezhepleri arasında bile farklılıklar gösterebilir. Bunun asıl nedeni, içinde bulunulan toplumsal yapının dinle arasındaki bağlara bakılarak anlaşılabilir. Bireyin dinle arasındaki bağlar ne kadar güçlüyse onu intihar eyleminde bulunma ihtimali o ölçüde düşüktür. Dolayısıyla güçlü dini bağlar bireyi intihara karşı koruyucu bir kalkan olabilirken; bireyin dini bağlarındaki zayıflık veya bu bağlardaki kopuş bireyin intihar eyleminde bulunmasında tetikleyici olabilir.⁸⁶

Dini inancın intiharlar üzerinde engelleyici bir rolü olduğuna dair yapılan çalışmalarda dinler arasında farklılıkların olduğu görülmektedir. Amerika'da en yaygın dört inanç türü üzerine yapılan bir araştırmada en yüksek intihar oranına Protestanlarda

⁸³ Edward Evans-Pritchard, *İlkellerde Din*, çev. Hüsen Portakal (Ankara: Öteki Yayınevi, 1999), 75-76.

⁸⁴ Ali Albayrak, "Alevi-Bektaşî Ritüelleri ve Temel Kurumlarından Hareketle Sosyal Bütünleşme", *Sufi Araştırmaları* 12 (2015), 21.

⁸⁵ Leo N. Tolstoy, *Hız. Muhammed*, çev. Arif Aslan (İstanbul: Karakutu Yayınları, 2005), 88-89.

⁸⁶ Özen, *İntihar*, 92-93.

rastlanmıştır. İkinci sırada Katolikler yer alırken, üçüncü sırada Yahudiler ve son olarak Müslümanlar yer almaktadır. Din ve intihar ilişkisi açısından Müslümanlar arasındaki intihar oranlarının diğer dinlere göre daha az olması, İslam'ın intiharı yasaklayıcı bir tutuma sahip olmasının ve intiharı büyük bir günah olarak nitelendirmesinin yanı sıra bu dinin hoşgörü ve insan hayatına verdiği değerle açıklanabilir.⁸⁷ Miles E. Simpson ve George H. Conklin (1989), toplumsal bütünleşmenin yoğun şekilde görüldüğü dinlerde intihar sayısında bir azalmanın olması gerektiğini savunan Durkheim'ın tezini destekleyici çalışmasını İslam dini üzerinde yapmış ve bunu doğrular nitelikte verilere ulaşımlardır. Buna göre, İslam dinindeki ritüellerin inananların tüm yaşantısı üzerinde önemli ve kapsayıcı bir etkisi yanında intiharların bastırılmasında da güçlü bir toplumsal rolünün varlığından söz edilmiştir. Özellikle Müslüman nüfustaki artışların, intihar hızında büyük oranda düşüşe neden olduğu sonucuna varılmıştır.⁸⁸

Herhangi bir dini geleneğe dahil olmanın veya dinlerden herhangi birine inanıyor olmanın intihar üzerinde kısıtlayıcı bir rolü olduğu bilinse de bu eylemin özellikle Müslüman toplumların temel problemleri arasında olduğu, başlıca ölüm nedenlerinden biri haline geldiğini ifade etmek mümkündür.⁸⁹ Yahudiler, Hristiyanlardan daha az intihar etmektedir. Hristiyanlar içinde Katolikler de Protestanlardan daha az intihar etmektedir. Bu durum, toplumların dindarlık düzeyi ile doğru orantılıdır. Yahudilerin Katoliklerden, Katoliklerin de Protestanlardan daha dindar olmaları onları intihara karşı koruyucu bir işlev görür. Bir toplumda bireyselleşme ne derece fazlaysa, bireyin dinsel alanı ne kadar dar bir alana hapsedilmişse bu toplumdaki dindarlık düzeyi o derece sınırlıdır.⁹⁰ Dinin toplumsal açıdan önemli fonksiyonları arasında onun toplumsal bir denetim aracı olarak toplumun bütünleşmesine, birlik ve beraberlik içinde yaşamasına, sosyal düzenin sağlanmasına ve bunun sürdürülmesine yaptığı katkı yer almaktadır. Dolayısıyla dindarlık düzeyi yüksek bireyin kendisini intihardan koruması dindarlık düzeyi düşük birisine göre daha mümkündür. Ancak dindarlık düzeyi yüksek olan toplumlarda birey çevresel etki ve denetime maruz kalmaktadır. Bu durum, bireyin intihar eyleminden uzaklaşmasına; zihninde intihar düşüncesine daha az yer vermesine neden olmaktadır.

Ateist ve materyalist bireyler arasındaki intihar oranları ise dindar bireylere göre oldukça yüksektir. Çünkü inanç faktörü, çeşitli nedenlerden dolayı intihar etme noktasına gelen bir insan için tutunacağı bir dal veya teselli bulacağı bir omuzdur. Bir dini grubun ya da cemaatin mensubu olmak, bireyin kendisine zarar vermesini engelleyen, onu tehlikelere karşı koruyan bir kalkan olarak düşünülebilir. Ancak bu bir zorunluluk değildir. Çünkü

⁸⁷ Mehmet M. Akın, *Türkiye Cezaevlerindeki İntihar Davranışlarına Sosyolojik Bir Bakış* (Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 15.

⁸⁸ Miles E. Simpson- George H. Conklin, "Socioeconomic Development, Suicide and Religion: A Test of Durkheim's Theory of Religion and Suicide", *Social Forces* 67/4 (1989), 961-963.

⁸⁹ Subaşı, "Çağımızda Sosyal Değişim ve Yansımaları", 35.

⁹⁰ Özen, *İntihar*, 94.

bireyin herhangi bir dini grubun ya da cemaatin mensubu olmadan da kendisini intihara eylemine karşı koruyabileceği Tanrı inancına olan bağlılıkla mümkündür. Yahudi cemaatlerinde intihar oranları oldukça düşüktür ve bunun nedeni, Yahudiliğin milli bir din olması ve Yahudi toplumunun da bir din cemaati olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle Yahudilere göre onları hayata bağlayan en önemli faktör inançlarıdır.⁹¹

Din ve intihar ilişkisini konu alan çalışmalara bakıldığında herhangi bir dini inanca yönelme durumunda veya dini törenlere katılımların intihar davranışını azalttığı söylenebilir. Dini değerlerin, ibadetlerin ya da dini bağlılığın intiharı önleme konusundaki etkinliği burada ön plana çıkar. Güçlü dini inançlara sahip toplumların refah seviyesi daha yüksek olmasından dolayı bireylerin hayattan daha fazla zevk alabildiği, daha fazla mutlu olduğu ve intihar etme düşünceleriyle mücadele etmedeki imkanlarının daha çok olduğu görülmüştür. Bu durum, dinin intihar olgusuna karşı koruyucu bir faktör olabileceğini gösterir.⁹² Buna karşın, dinin intihar üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını veya din ve intihar arasında dolaylı bir ilişkinin olduğunu savunan çalışmalar da bulunmaktadır. Her ne kadar intiharın önlenmesinde, intihar hızlarının düşürülmesinde dine bağlılık, dindarlık önleyici bir işlev görse de ekonomik durum, toplumun modernleşme düzeyi, medeni durum, hastalık, yaş, cinsiyet, meslek gibi değişkenlerin etkisi göz önüne alındığında dinin intihar üzerindeki baskın yönünün zayıfladığını söylemek mümkündür.⁹³

Din ve intihar ilişkisini açıklayan çok sayıda tipoloji olsa da bunları genel olarak üç başlıkta özetlemek mümkündür: İlki, Durkheim teorisini temel alan sosyal entegrasyon tipolojisidir. Bu tipolojiye göre dini cemaatlerin kendi inananlarına sağladığı sosyal bütünleşme aracılığıyla bireyleri intihara karşı koruyucu bir rol üstlendiği görülmektedir. Sosyal entegrasyon konusunda Steven Stack, kurumsal dinin görünmez dinden daha etkin bir işlevinin olduğunu belirtmiştir. Ancak yoğun sekülerleşme nedeniyle kurumsal dinde bir çöküş yaşanırken; buna karşın bireylerin kendilerine ait içsel ve görünmez dine olan bağlılıklarında, sahip oldukları bireysel dindarlık düzeyinde artış olmuştur. İkinci tipoloji, dini bağlılık tipolojisidir. Bu tipolojiye göre dine, ahiret inancına, ölümün tek gerçek olduğu düşüncesine olan bağlılık bireylerin intihar eyleminde bulunma riskini azaltabilir. Rodney Stark, intihar eylemi üzerinde dinin doğrudan etkisinin olduğuna dikkat çekmiş ve dinin bireyin yaşadığı korku, gerilim ve sıkıntıları azaltıcı etkisi üzerinde durarak intihara neden olan dini etkileri tespit etmeye çalışmıştır. Stark'a göre bireyin dine olan bağlılığı onu intihara karşı koruyan kendi başına tampon bir güçtür. Bu nedenle, dinlerin ölüm sonrası vaat ettikleri hayat nedeniyle dinin intiharlar üzerinde azaltıcı bir etkisinin olduğu doğru bir tespittir. Üçüncü tipoloji, dini yapı ve sosyal ağlar tipolojisidir. Bu tipolojiye göre dini etkinliklerin, dini ibadetlerin ve törenlerin bireyin intihara olan eğilimine karşı engelleyici sosyal ağlar ördüğü ve bireye sağladığı toplumsal destek nedeniyle intihar riskinin

⁹¹ Yeprem, *Gençlerin Ruhsal Durumu Üzerine Bir Araştırma*, 47.

⁹² Dağcı- Yılmaz, "Ömer Nasuhi Bilmen'e Göre İntihar ve Nedenleri", 443-444.

⁹³ Ağilkaya, "İntihar ve Din", 183.

azalmasında önemli rolünün olduğuna inanılır. Bireyin yaşadığı çevrede aynı din veya cemaate mensup ne kadar çok kişi olursa, o bireyin bir dine veya cemaate dahil olma ihtimali o derece yüksektir. Bireyin çevresinde aynı dine mensup ne kadar çok kişi bulunursa ona sağlanan dini sosyal desteğin etkisiyle intihar eylemi riski o ölçüde azalacaktır.⁹⁴

Sonuç

Sosyal bir varlık olan insan, hayatın olağan akışı içinde sayısız pek çok sorunla karşılaşmakta; bazen bunlara hiç aldırmaz etmezken, bazen de bunlarla mücadele etme yolunu seçmekte, kimi zaman da bunlarla baş etmekten vazgeçip yaşamına olumsuz yönde etki edeceği tutum ve davranışlara yönelmektedir. İntihar, birey ve toplum hayatını olumsuz şekilde etkileyen bu eylemlerden yalnızca biridir. İntihar eylemi, yıkıcı ve olumsuz etkisi nedeniyle tüm toplumlar için ağır bir tehdit unsurudur. Hiçbir gerekçe bireyin kendi isteğiyle hayatından vazgeçmesini meşru gösteremez. Hiçbir toplum intiharı bireyin gerçekleştirmekte özgür olduğu, kendi tercihi bir eylem şeklinde basite indirgeyemez. Çünkü bu eylemin hem katili hem de maktulü aynı bedende yer almaktadır. Sonuç olarak, Tanrının bireye emanet ettiği cana kıymayı hiçbir toplum, kanun, ırk, din, akıl ve vicdan kabul etmemelidir.

Hayatın zorlukları karşısında birey için din, güvenilir bir limandır. Bu bağlamda dinin intihar eylemi üzerinde engelleyici bir işlevinin olduğu söylenebilir. Araştırmalar göstermektedir ki bireyin düzenli olarak dinî ritüellerini yerine getirmesi intihar davranışı üzerinde azaltıcı ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Çünkü dinî inanç ve ritüeller, toplumsal bütünleşmeye katkı sağlamalarının yanı sıra bireyi kötülüklerden alıkoymakta ve toplumsal kaynaşmayı, dayanışmayı güçlendirmek gibi fonksiyonları yerine getirmektedir. Aynı zamanda dini ritüeller, bireyin kendisine yabancılaşmasını ve içinde bulunduğu toplumdaki kopmasını önlemede anahtar role sahiptir. İntiharın ilahi dinler tarafından yasaklanmasının yanında, ortak dini ritüeller amacıyla bir araya gelen bireylerin oluşturduğu sosyal dayanışma ve sosyal ağın varlığı, intihara olan eğilimin azalmasında oldukça etkilidir. Ayrıca ölümden sonraki hayata olan inanç, ölümden sonra cezalandırılma düşüncesi, dini adanmışlık ve dini bağlılık bireyin kendisine zarar vermesinin, intihar eyleminde bulunmasının önüne geçerek bireyi koruma altına almaktadır.

Kaynakça

Ağılkaya, Zuhul. "İntihar ve Din: İntihar Girişiminde Bulunanlar Üzerine Empirik Bir Araştırma". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 38/1 (2010), 173-202.

⁹⁴ Ağılkaya, "İntihar ve Din", 176-178.

- Akın, Mehmet M. *Türkiye Cezaevlerindeki İntihar Davranışlarına Sosyolojik Bir Bakış*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Albayrak, Ali. "Alevi-Bektaşî Ritüelleri ve Temel Kurumlarından Hareketle Sosyal Bütünleşme". *Sufî Araştırmaları* 6/12 (2015), 21-36.
- Alpay, Ahmed H.- Şahin, Mehmet C. "Emile Durkheim: Sistematik Din Sosyolojisine Katkıları Açısından Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (2019), 43-65. <https://doi.org/10.33537/sobild.2019.10.1.3>
- Alptekin, Kâmil- Duyan, Veli. *İntihar ve İntihar Girişimi: Kavramlar, Yaygınlık, Müdahale, Önleme ve Öyküler*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2014.
- Alvarez, Al. *İntihar: Kan Dökücü Tanrı*. çev. Zuhâl Ç. Sarıkaya. Ankara: Öteki Yayınevi, 1999.
- Arslantürk, Zeki. *Kutsalın Dönüşü, Yeni Toplum Arayışları*. İstanbul: Ayışığı Kitapları, 1998.
- Atlee, Samuel Y. "Is Suicide a Sin?". *The North American Review* 150/399 (1890), 275-278.
- Baller, Robert D. - Richardson, Kelly K. "Social Integration, Imitation, and the Geographic Patterning of Suicide". *American Sociological Review* 67/6 (2002), 873-888 <https://doi.org/10.1177/000312240206700605>
- Bayyığıt, Mehmet. "Dinin Ferdi ve Sosyal Rolü Üzerine Genelleme". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 (1994), 153-162.
- Bloom, Paul. "Evrimsel Bir Rastlantı Olarak Dini İnanç". çev. Osman Z. Çifçi. *Beytulhikme* 5/1 (2015), 163-176. <https://doi.org/10.18491/bijop.82438>
- Brown, Radcliffe A. R. "Din ve Toplum (1)". çev. Ünsal Oskay. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 23 (1968), 301-329.
- Cook, David. *Filozoflar ve İnanç*. çev. Leyla Güleç. İstanbul: Haberci Yayınları, 2004.
- Dağcı, Abdullah - Yılmaz, Fetullah. "Ömer Nasuhi Bilmen'e Göre İntihar ve Nedenleri: Din Psikolojisi ve İslam Hukuku Bağlamında Bir Değerlendirme". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi* 12 (2015), 433-460.
- D'alembert, Jean L. R. *Felsefenin Öğeleri ya da İnsan Bilgilerinin İlkeleri Üzerine Deneme*. çev. Hüseyin Köse. Ankara: Öteki Yayınevi, 2000.
- Dorman, Emre. *Kur'ân-ı Kerîm'deki Temel Emirler ve Yasaklar*. İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2011.
- Durkheim, Emile. *İntihar: Bir Toplumbilim İncelemesi*. çev. Z. Zühre İlkelen. İstanbul: Vizyon Basımevi, 2018.
- Eagleton, Terry. *Hayatın Anlamı*. çev. Kutlu Tunca. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Eliade, Mircea. *Kutsal ve Dindışı*. Çev. Mehmet A. Kılıçbay. Ankara: Gece Yayınları, 1991.

- Eskin, Mehmet. *İntihar: Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 2014.
- Er, İzzet. "Sosyal Bilimlerde ve İslam'da Din Anlayışı". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/7 (1998), 1-12.
- Eşmeler, Ahmet Ş.. "Kentleşme Sorunlarının İntihar Üzerine Etkisi". *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 1/2 (2017), 98-116.
- Freyer, Hans. *Din Sosyolojisi*. çev. Turgut Kalpsüz. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1964.
- Flannery, Austin. "Ötanazi Üzerine Beyanname". çev. Osman Taştan. Ankara: *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43/2 (2002), 405-412. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000112
- Fleury, Laurent. *Max Weber*. çev. Işık Ergüden. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2009.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji*. Yay. haz. Cemal Güzel. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012.
- Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2012.
- Güneş, Abdurrahman. "Sosyolojik Olarak Din ve Toplum İlişkileri". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24/1 (2014), 153-164. <https://doi.org/10.18069/fusbed.06220>
- Han, Cuci. *Felsefi İntihar ve Ötesi*. İstanbul: Kora Yayın, 1997.
- Işık, Emre. *Beden ve Toplum Kuramı: Öznenin Sosyolojisinden Bedenin Sosyolojisine*. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1998.
- Jamison, Kay R. *Erken Çöken Karanlık: İntiharı Anlamak*. çev. Emine Bademci. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004.
- Kalyoncu, Hamdi. *Ölümsüzlük İhtiyacı: İntihar, Ötanazi ve Reenkarnasyon*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2011.
- Karaman, Fikret. "Ülkemizdeki Sosyal Değişim Sürecinde İntihar Olaylarının Boyutu". *Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam 2002 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, (2007), 123-130.
- Kasapoğlu, Abdurrahman. "Kur'an'a Göre Dinin Toplumsal Bütünleşmedeki Rolü". *Hikmet Yurdu* 9/17 (2016), 21-116. <https://doi.org/10.17540/hikmet.20161715434>
- Kellehear, Allan. *Ölme Üzerine Bir İnceleme: Bireysel Bütünlük, Bedensel Çöküş ve Ruhsal Dönüşüm*. çev. Barış Zeren. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2015.
- Kızılgeçit, Muhammed. "Dindar Şahsiyetten Dinsel Bireyciliğe Değişen Dindarlık Yönelimleri Bağlamında İntihar". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/3 (2016), 2480-2494. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164317807>

- Köse, Mehmet R.. *İntihar: Sosyo-psikolojik, Kültürel ve Ekonomik Bir Çözümleme*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2016.
- Kur'ân-ı Kerîm Meâli*. çev. Halil Altuntaş- Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 12. Baskı, 2011.
- Küçükcan, Talip. "Modernleşme ve Sekülerleşme Kuramları Bağlamında Din, Toplumsal Değişme ve İslam Dünyası". *İslam Araştırmaları Dergisi* 13 (2005), 109-128.
- Marsh, Ian. *İntihar: Foucault, Tarih ve Hakikat*. çev. Yonca A. Dalar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Martı, Huriye. "Dini Referanslar Çerçevesinde İntihar Olgusu ve İntiharı Besleyen Düşünce Kalıplarıyla Mücadele". *Diyanet İlmi Dergi* 52/3 (2016), 69-80.
- Marx, Karl. *İntihar Üzerine*. çev. Barış Çoban-Zeynep Özarıslan. İstanbul: Yenihayat Yayınevi, 2006.
- Messadie, Gerald. *4000 Yıllık Tarihi Aldatmacalar*. çev. Sonat E. Kaya. İstanbul: Pegasus Yayınları, 2013.
- Mueller, Anna S. vd. "Can Social Ties Be Harmful? Examining the Spread of Suicide in Early Adulthood". *Sociological Perspectives* 58/2 (2015), 204-222. <https://doi.org/10.1177/0731121414556544>
- Newman, Christopher. "Din Sosyolojisi: Uyuşma, Çatışma ve Değişim". çev. M. Cengiz Yıldız. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 3/8 (2004), 137-141.
- Özen, İrfan. *İntihar*. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 1997.
- Perry, Brea L. - Pescosolido, Bernice A. "Social Network Dynamics and Biographical Disruption: The Case of "First-Timers" with Mental Illness". *American Journal of Sociology* 118/1 (2012), 134-175. <https://doi.org/10.1086/666377>
- Pescosolido, Bernice A. - Georgianna, Sharon. "Durkheim, Suicide, and Religion: Toward a Network Theory of Suicide". *American Sociological Review* 54/1 (1989), 33-48 <https://doi.org/10.2307/2095660>
- Pritchard, Edward E. *İlkelerde Din*. çev. Hüsen Portakal. Ankara: Öteki Yayınevi, 1999.
- Sayar, Kemal. "İntihar ve İnanç Sistemleri". *Yeni Symposium* 40/3 (2002), 100-104.
- Simmel, Georg. *Bireysellik ve Kültür*. çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2009.
- Simpson, Miles E.- Conklin, George H. "Socioeconomic Development, Suicide and Religion: A Test of Durkheim's Theory of Religion and Suicide". *Social Forces* 67/4 (1989), 945-964. <https://doi.org/10.1093/sf/67.4.945>

- Smart, Ninian. "Tarih Öncesine Ait Dinlerle İlk Dinler". çev. Günay Tümer. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/1 (1982), 297-323.
https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000671
- Subaşı, Necdet. "Çağımızda Sosyal Değişim ve Yansımaları". *İntihar ve Töre Cinayetler Bağlamında Sosyal Sorunlar ve İslam*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, (2018), 35-40.
- "Dinselliğin Modern Bileşenleri". *Din-Kültür ve Çağdaşlık*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, (2007), 307-320.
- Sümer, Necati. *Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötanazi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- "Antik ve İlk Toplumlarda İntihar Olgusu". *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2014), 83-116.
- Şen, Neslihan. "Batı Düşünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası". *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi* 11 (2008), 191-203.
- Şen, Rahime B. "Türkiye'de Töre Cinayetleri ve İntiharlar". *İntihar ve Töre Cinayetleri Bağlamında Sosyal Sorunlar ve İslam*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, (2018), 81-92.
- Tarnas, Richard. *Batı Düşüncesi Tarihi-1*. çev. Yusuf Kaplan. İstanbul: Külliyyat Yayınları, 2011.
- Tolstoy, Leo N. *Hız Muhammed*. çev. Arif Aslan. İstanbul: Karakutu Yayınları, 2005.
- Whitehead, Alfred N. *Bilim ve Modern Dünya*. çev. Sercan Çalıcı. İstanbul: Öteki Yayınevi, 2018.
- Wray, Matt vd. "The Sociology of Suicide". *Annual Review of Sociology* 37 (2011), 505-528.
- Yeprem, Mustafa S. (Ed.). *Gençlerin Ruhsal Durumu Üzerine Bir Araştırma (İntihar Eğilimleri ve İntihar Olasılıkları)*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları, 2018.

